

UNITÁRIUS JÖVEENDŐ

Egyháztársadalmi, hitéleti és missziói célokat szolgáló lap.

Felelős szerkesztő: Kovács Lajos brassói lelkész-esperes.

Megjelenik minden hónap 20-án. Előfizetési ára Romániában évi 100 lej. Magyarországon évi 4 Pengő. Más országokban ennek megfelelő összeg.

Csendes óra.

ISTEN KÖZELÉBEN.

Jó a Te közeledben lenni, Istenem! Óh mily sokan távolodnak el Tőled, míg azt hiszik, hogy feléd haladnak. Mily sokan nem érzik meg, mikor vannak legközelebb hozzád. Mily sokan kerülnek az önlelkükben felfakadó kinyilatkozás boldog pillanatait, mikor Te jelensz meg a lélek teljességében, mint béke, mint szerete és áldott megnyugvás.

Tőled távol: szomorú és kopár, nyugtalan és sötét az ember élete. A fájdalomra nincs orvosság, a bánatra nincs vigasz s a csalódásra nincs új bizalmat nyújtó éltető reménység. Tőled távol: elsötétülnek a tájak, elvesztik értelmüket a jelenségek s céltalanná válnak a cselekvések is. Reménytelen küzdelem, vad erőfeszítés, nyers önmarcangolás harctere a lélek s könny és zokogásba fuló örök panasszá alkonyul az élet.

De a Te közeledben életszint nyer minden. A gond sötétlő tájait mosolygó fény öleli át, mint hajnalpirkadás az eltűnt éjszakát s az ígéretek csillogó gyöngyszemei üdítő harmatként ékesítik szívem. Örökkévaló lelked átragyogja egész bensőmet s az érzések, vágyak és akarások, mik bennem születnek, a Te szentlelked áldott erejétől válnak szelidekké, jókká s magabiztokban is alázatosakká.

Tudom, hiszem és élem a Te állandó közelségedet. Viaskodom, lehet, csalódom s szenvedek, akarásaim és cselekvéseim nem tudják áttörni egyszerre a gondok ércfalát, de szakadatlan munkával dolgozom azon, hogy győzni tudjak az akadályok felett.

Elfáradok e munkában, meg-meggyengü-

Belső egyházi élet.

Visszatérés az egyházi élet munkamezejére.*

Szinte másfél év előtt tett kijelentésemet meg kellett változtatnom.

Annyi történeti kapocs, a nevemhez és családomhoz fűződő annyi hőtelesség köt unitárius hitemhez és elsősorban a Háromszéki Egyházkörhöz, hogy ezeken egyszerűen csak keresztülnézni, mindezt meg nem érezni és semmibe venni: nem volt erőm, nem volt lelkiismeretem.

Tartózkodtam, mondhatom nem kis önmegtartózkodással, minden egyházi vonatkozású összejeveteltől, még eszmecserétől is, hogy meggyőzzem magamat elhatározásom helyességéről.

Nem sikerült. A két évtizeden át első vonalban

*) Dr. Szent-Iványi Gábor, a háromszéki egyházkör f. ü. gondnoka és egyházunk egyik legtekintélyesebb tagja 1938. január hóban a Főtanácsosn történtek miatt többet magával minden egyházi tisztségéről, így a kör f. ü. gondnokságáról is lemondott. Az egyházkör közgyűlése a lemondást nem fogadta el, hanem fokozott bizalmáról, ragaszkodásáról és szeretetéről biztosította. Másfélévi távollét után Dr. Szent-Iványi Gábor f. ü. gondnok az ismételt megnyilvánult bizalom előtt meghajolt, lemondását visszavonta, amit egyik közgyűlési megnyitójában a fennebbiekben indokolt meg.

lök a terhek hordozásában, összeroskadok nagy keserűséggel s remegnek csontjaim. Óh, de ilyenkor különösen érzem a pillanat szentségét, mikor egészen közel vagy hozzám, Istenem! Ilyenkor hallom szent biztatásodat: „ne félj, veled vagyok!” Érttem a múlt üzenetét próféták vallomásaiban, zsoltárok zengésében s az evangélium igazságaiban.

Oh, mily gazdag, boldog lehet az az élet, melyben megnőnek e pillanatok s napfényé fejlődnek a pislákoló lángok!

FEKETE LAJOS.

harcolt katona — hiába — nem érzi jól magát a tétlen civil életben. Nem érezheti jól magát akkor, ha látnia kell, hogy ég körülötte a féltve őrzött és védett otthon környéke. Ha látnia kell, hogy ezt éppen azok nem veszik vagy nem akarják észrevenni, akik önhatalmulag jelentkeztek a védelmére.

Visszavonultam, mert azt hittem, hogy egyházi közéletünkben addig szokatlan módon beindított újjászervezés tényleg fog hozni valamit az annyit hirdetett megifjító, felelevenítő ígéretek közül, az annyit bíralt és lekicsinyelt korábbi tehetetlenség és tétlenség helyébe.

Nohát hozott.

1. Magas erkölcsi színvonalat. A legtekintélyesebb helyen. Példát mutató önzetlen áldozatkészséget. Mindent a mult sziklaszilárd férfias vezető egyéniségei helyett, kiknél nem volt hiány sem következetes, egyenes jellemében, sem szebbnél-szebb saját zsebből fizetett áldozatokban.

2. Hozott törvénytudást és törvénytiszteletet olyan mértékben, hogy rövidesen a legfurcsább ex lex példánya születik unitárius közéletünkben.

3. Hozott a sokat bíralt, de törvényesen körülbástyázott vagyonekésésünkben olyan lendületet, hogy az a legmerészebb képzeletet is felülmulja. Belátható időn belül erkölcsi közületnél ekkora kegyeletes alapítványi vagyontömeg hasonló gyorsasággal és felelősség nélkül még alig cserélt gazdát. Bár az a reményünk lenne, hogy jó csere történt. Sokan hiszik, vagy az a parancs, hogy hinniök kell, Én, sajnos, nem tartozom ezek közé. Előttem az alapítványtevő végső akarata szent és megmásíthatatlan. Eddig ez volt általános felfogás. Arra nem volt eddig példa sehol, hogy ezt a végső akaratot az élők saját tetszésük szerint megsemmisítsék, vagy saját bölcsőbb elgondolásukkal helyettesítsék.

4. Ma a körök véleményének előzetes megkérdezése már nem divat. A világ a parancsuralmi rendszereket bámulja. Nálunk ebből legfeljebb a tömeg felett magasan kiemelkedő vezéregyéniség és az átütő erejű megvalósítások bírányzanak.

Hasonló helyzet és hasonló tények egész sora azok, amelyek sem nekem, sem talán másoknak nem engedhetik tovább a tétlen visszavonulást, nehogy a kárörvendés aljas vádja érheszen.

Néma gyermeknek anyja sem érti a szavát. Érzem, hogy ennek a némaságnak meg kell szünnie. Megszűnik egy tárgyilagos és nyílt bírálati rendszerrel, amely ma az egyetlen rendelkezésre álló mód, amely célhoz vezethet. Cenzuráján átengedett független új egyházi sajtó következetes és bátor munkája hozhatja meg azt az eredményt, amiért a háromszéki kör harcolt eddig is és fog harcolni ezután is.

Nem akartam és nem is fogok soha a medgyesi utra térni. Elítéltem és el is fogom itélni mindig a pártoskodás szerencsétlen, a multban is állami és társadalmi életünkben egyaránt annyi balsikert termelt rendszerét. Végzetesnek tartom ezt éppen egyházi életünkben. Különösen a mai kissebbségi sorsban. Elenyésző kevesen vagyunk ahhoz, hogy csoportokra szakadva

acsarkodjunk egymásra. Hogy áldatlan küzdelemben keressük a felülkerekedést ahelyett, hogy hitünk egyenes útján haladva, a nemes ösök példáján minden erőnkkel az együttmaradás és együttműködés lehetőségein dolgozzunk.

A kicsinyes pártoskodás körein kívül állottam eddig is. Mindig meg mertem mondani minden megköttöttség nélkül a magam egyéni véleményét. Nem hinném, hogy legyen ember az egész egyetemes egyházban, aki népszerűség-keresés vagy egyéni érdek szolgálataival gyanusíthatna meg. Akinek egyéni véleményét az egyházi vagy polgári életben csak a törvényesség feltétlen tisztelete és ezzel szorosán összefüggő tekintély megbecsülése irányítja, annak az ugynevezett hiúsági oldalát talán ritkán legyezgetik, de ezzel szemben biztosítják és megtartják azt az értékes helyét, amit függetlenségnek, elfogulatlanságnak, érdektelenségnek neveznek.

Tiltakoznom kell már eleve az ellen, hogy bárki is kicsinyes ellenségeskedés vagy még aljasabb rosszindulat vádjával illessen akkor, amikor mai közgyűlésünkön újra elfoglalom az elnöki széket.

Nekem egyházunkban tudtommal nincs ellenségem, sem ellenfelem a szó köznapi értelmében. Ugy érzem, nem is lehet. Legfeljebb arról lehet és van szó, hogy nagyon sok kérdésben különböző, sőt ellentétes az elvi véleményem azzal, amit ma sokan közvéleménynek szeretnek hirdetni és amiről én viszont azt állítom, hogy ezt nem hiszem.

Tisztességes, egyházszeretettel folyó és a hétköznapi élet személyes vonatkozásaitól megtisztított elvi harc az egyetlen célhoz vezető mód azok között, akik tiszta kézzel és leporolt ruhával ülnek oda az egyházunk sorsát intéző tárgyaló asztalhoz.

Közgyűlésünk meg fogja találni a méltó formát annak az elismerésnek kifejezésére, mellyel Dr. Ferenczy Géza főgondnok ur magatartásával kapcsolatban köteles. Azt gondolom és úgy érzem, hogy mindannyiunk jelkéből a megkönnyebbülés tudata száll feléje. Végre hallani lehet azt a megszokott, tárgyilagos, átgondolt hangot, mellyel közel két évtizeden át egyházunkat irányította. Hasonló érték igazi megbecsülése csak akkor szokott — sajnos — teljes egészében bekövetkezni, amikor távollétének hiánya mutatkozik. Az ő lelke és lelkesedése, példaadó áldozatkészsége egy pillanatig sem szünetelt méltó válaszul a sok tapasztalatlan mellveregető üres szólamaira.

Kötelességem e helyről az őszinte tisztelet hangján adni kifejezést annak az örömnek, amely Dr. Varga Béla püspök urnak a Magyar Tudományos Akadémia tagjává történt megválasztásával mindannyiunkat ért. Tudom és tudjuk, hogy alapos, nem ujkeletű, tudományos munkásság kiváló elismerése jutott kifejezésre e tényben. Segitse Isten, hogy mélyen járó, ritka felkészültségével még sok hasonló kitüntetés jutalmazza az unitárius püspököt, emelve általa egyben egyházunk tekintélyét.

A régi, meg nem fogyó szeretettel üdvözlöm a közgyűlésünkön megjelent tagokat. Kérem nehéz, de csak építeni és javítani akaró munkánkhoz jó Istenünk segítségét, stb.

Dr. SZENT-IVANYI GÁBOR.

Válasz a „Jövendők” c. cikkre.

Kezemben tartom az Unitárius Jövendő című lapot. Nagyon sajnálom, hogy nem nyílt alkalom arra, hogy egyházi lapjaink jövője irányáról szóló nézeteimet egy lelkes értekezlet keretében kifejtsem. Az a meggyőződésem, hogyha ez elhangzott volna, akkor az Unitárius Jövendőknek első száma nem épen olyan tartalommal jelent volna meg, mint ahogyan történt. Minden egyházi lapnak építő tartalmúnak kell lennie. Építés azonban csak bizalom és egyetértés alapján jöhet létre. Kezdetől fogva az volt a törekvésem, hogy együtt dolgozzunk mindnyájan vállalva, s hogy álljanak be a munkába mindazok, akik visszavonultak. Hangsúlyoztam és hangsúlyozom most is, hogy olyan kicsinyek és szegények vagyunk, hogy nincsen nélkülözhető emberünk és nincsen nélkülözhető fillérünk, amelyet az egyház oltárára letenni ne lenne kötelességünk, ha multunkat meg tudjuk becsülni s jövőnkét valóban építeni akarjuk. Vannak a lap első számában kétségtelenül olyan cikkek is, amelyek a közös munka céljait szolgálják, s elgondolásum szerint, az ilyen természetű cikkeknek kell megszabniuk egy újonnan meginduló egyházi lapnak a szellemét és irányát. Egyházpolitikára, vagyis arra, amit nálunk annak neveznek, nincs semmi szükség. Egyetlen unitárius ember sem tarthatja sem szükségesnek, sem okos dolognak mai viszonyok között, hogy minden elégedetlenségünket nyomtatásban hozzuk köztudomásra s ez által hibáinkat, fogyatékoságainkat megnagyított formában juttassuk az unitárius olvasóközönséghez, s esetleg másokhoz. A bizalmatlanság fölkelését elősegítő megnyilatkozások csak árthatnak a köznek.

Az Unitárius Jövendő első számának „Jövendők” címet viselő első cikke nézetem szerint nem alkalmas arra, hogy bizalmat keltsen és jövőt alapozzon. Mindjárt az első sora „aggodalmainkat súlyosbító értesülésekről és hírekről” tesz említést, „amelyek egyházunk anyagi és erkölcsi ereje fokozott hanyatlásáról beszélnek.” Nem kívánok bővebben kitérni erre a bevezető mondatra, nehogy én is abba a hibába essem, hogy egyházunk jó hírnevét fölösleges megjegyzésekkel esetleg rontsam. Kérem a Szerkesztő urat, hogy jövőre for-

duljon hozzám, mint legilletékesebbhez, felvilágosításkért s ne közöljön cikket egyházunk belső állapotairól különböző „hírek és értesülések” alapján. Később a cikk előre látható romboló munkáról beszél, amely elkedvetlenítette a vezetőket s távol tartott az együttmunkálástól. Vajjon ha annyira előrelátható volt a romboló munka, nem terheli-e felelősség ezért az egyház korábbi nagytekintélyű vezetőit, hogy nem akadályozták meg annak megindulását.

Azután „a türelmetlen ifjuság sietett az elhagyott állásokat (püspök, stb.) az ezekre törtető vezetőkkel betölteni.” Ezzel a megjegyzéssel kapcsolatban a magam részéről csak annyit jelenthetek ki, hogy püspökké választásom előtt 2 évvel egy az egyházon kívül álló biztatásra pályázatot nyújtottam be olyan állásra, amely az egyházzal nincsen összefüggésben. Tettem ezt azért, hogy meneküljek attól a hajszától, amelybe besugások alapján belekergettek. Véletlen, hogy nem sikerült idejében elmennem.

Azután jönnek az állítólagos „szomorú erkölcsi és anyagi következmények”, bőségesen felsorolva. Mindezekre a következőket kívánom megjegyezni. Püspökségem első éve talán a legzavarosabb esztendő volt a világháború befejezése után eltelt évek között. Az állandó jellegű háborús izgalom püspöki állásomba történt beiktatásom óta mind e mai napig tart. Ilyen körülmények között kellett végrehajtanunk építkezésünket a régi kollégium melletti területen, nagy nehézségek, sok gond és aggodalom között. Az épület november 1-re kész lesz és beköltözhető. Lehetetlennek tartom azt, hogy ha a cikkíró jól utána néz a dolognak, el ne jusson arra a meggyőződésre, hogy az ő aprólkos hiba keresései mennyire el fognak törpülni amellet az eredmény mellett, amelyre a nehéz és gátló körülmények között is eljutottunk s nem hagytunk csaknem paragon heverni egy többmillióra becsült telket Kolozsvár kellős közepén. Sikeres vállalkozásnak tartom, s hálát adok Istennek, hogy volt kitartásunk ezt a tervet megvalósítani, talán épen a tizenkettedik órában. Az egyházi Főtanács is az 1938 október 3-i ülésében az E. K. Tanácsnak az építkezéstről és ezzel kapcsolatban több vidéki ingatlan eladásáról, bankkölcsön felvételéről tett jelentését és a további eladásokra tett javaslatait elfogadta s ezzel E. K. Tanács intézkedéseit jóváhagyta.

Nem értem a cikkben ezt a kifejezést: az „építkezéshez szükséges újabb kölcsönnek felvételéhez keresett hitelkérés zárt ajtókra talált.” Nem tudom, mire céloz a cikkíró. Nincs tudomásom zárt ajtókról, s ahol én megjelentem, ott ez előtt egy évvel megkaptuk a szükséges építési kölcsönt, s annak 2/5 részét immár vissza is fizettük.

Nagyban súlyosbította helyzetünket az ugynevezett Bors hagyaték, amely nagy összeggel tartozik közpénztárunknak, s amely ma is küzd a perekkel és jövedelemnélküliséggel és ma is közpénztárunkra nehezedik. Minthogy azok az összegek, amelyekkel a Bors hagyaték tartozik az egyháznak, szintén bele voltak számítva az építési kiadásokba, természetes, hogy a törlesztés

Magyar Általános Hitelbank

fiókjai:

Braşov,

Timişoara,

Oradea

elmaradása nehezítette az építkezést. Erkölcsileg és anyagilag még eddig semmi hasznunk nem volt a hagyatékából. Ennek, a felsorolt okokon kívül, a válságos viszonyok és a kezdettel együttjáró kísérletezés is oka volt.

Szándékosan kerülöm az ügy részletezését, mert semmi hasznát nem látom. Ismételem azonban, hogy a bizalmatlanság fölkeltése mindig rombolás volt a múltban és az a jelenben is.

Legyen meggyőződve tb. főgondnok afia, hogy jól látom a hibákat és a hiányokat, amelyek egyházi életünkben felbukkannak, de látom a nehézségeket is, amelyek csak egyetértéssel és jóakarattal hárrhatók el. Egy olyan rezsim változás, amilyen a mi egyházunkban történt s ahogyan történt, némelyeket tulzásokra ragad és háttérbe szorítja az önbirálatot. Mások elveszítik kedvüket és félrevonulnak. Egyik félnek sincsen igaza. Egészséges egyházi közszellem csak akkor alakulhat ki, ha a pártoskodás megszűnik, ha nem akar mindenki uralkodni, s a másikat háttérbe szorítani; másfelől pedig ha mindenki résztvesz az egyház felvirágoztatására irányuló tevékenységben, nemcsak kritizálással, amely végső elemzésben negatív munka, hanem építő munkával és tevékenységgel. Szeretném, ha az Unitárius Jövendő ez utóbbi utat választaná.

Dr. VARGA BÉLA.

unitárius püspök.

* * *

A főtisztelendő püspök urnak fenti közleményére, részben a félreértések elenyésztetése, részben a félremagyarázások lehető megelőzése céljából feladatomban érzem pár észrevételt tenni.

Kiemelem azt, hogy közleményemben a főtisztelendő ur személye egy szóval sincs érintve, tényei vagy mulasztásai annál kevésbé vannak említve. Püspökünké választása egyhanguan történt volna akkor is, ha a mások türelmetlensége megengedte volna, hogy választása a nyugdíjazást is befejező következő főtanácsn történjék meg. A türelmetlenség okozta a kis szépség hibát.

Hangsúlyozom azt is, hogy teljesen egyetértek azzal a püspöki célzattal, mely egészséges egyházi közszellemet kíván megteremteni, mely csak úgy fejlődhet ki, ha mindenki részt vesz a jövőnkönk biztosító építő munkában. Nemcsak egyetértek, de azt munkálom is még a kifogásolt „Jövendők” című közleményben is. Ámde mindenkit kérek, hogy közleményem birálatánál ne egyes kifejezéseket ragadjon ki abból, hanem annak egészét vizsgálja át, érezze át, mérlegelje és vonjon le következtetéseket önbirálata segítségével.

Tényeket szegeztem le közleményemben, csak néhányat, nem azért tettem, hogy negatívnak nevezett birálatot gyakoroljak, nem azért, hogy kisebbitsek, vagy építő munkát bénítsak, hanem azért, hogy azokra a figyelmet felhívjam s minden közérdekeink iránti érdeklődöt azok felderítésére, azoknak és saját öntuda-

tának megvizsgálására és a közérdekeink jövőbeli munkálására ébresszek. A ki hibát megállapít, de azt fel nem tárja, az nem épít, mert nem mutat rá arra, hogy minek nem szabad ismétlődnie, mit kell elkerülni egy jobb jövőért.

Ámde nézzük röviden az egyes kifogásolt kifejezéseket is. Aggodalmainkat súlyosbító értesítéseket és híreket említettem. Ez nem légből kapott frázis, hanem szomorú valóság. Ez év július végén több jogtanácsosi jelentés érkezett iktatóra, melyek további birtokeladást (Csány) szorgalmaznak erőteljesen, különben a már 7 hónap óta félben álló építkezést nem lehet folytatni, minthogy újabb kölcsön keresése sikerrel nem járt. Csodálkozom azon, hogy ezek a jelentések a főtisztelendő ur figyelmét elkerülték. Engedje meg, hogy azok áttekintésére kérjem. Át fogja látni és érezni, hogy aggodalmaink a robbanásig fokozódtak, mert hisz, ha az előre nem látott szerencsés véletlen váratlan közbe nem jön, ugy egy végzetes krízis bekövetkezett volna.

Hogy a korábbi vezetőség félrevonulása hiba volt-e? E kérdéssel közleményem is foglalkozik. Sőt fel is tárja, hogy miért nem tudhatta az akkor látható romboló következményeket, melyeknek mérve a bekövetkezetteket meg sem közelítette, megakadályozni. Hogy félrevonulásáért felelősség terheli-e, annak megállapítása elől bizonyára nem kíván elzárkozni.

Egyházi életünk vezetése a történelem tanítása szerint mindig nehéz volt. Elismerem, hogy e hatalmas nehézségek a főtisztelendő úr püspökségének kezdő éveiben is a legéberebb gondosságot, a lankadatlan munkát követelték. Bizony, ez előrelátható volt. Ámde engedjék meg nekem is tusakodni, hogy miért kellett éppen akkor egy elő nem készített, egyházunk adott helyzete által nem követelt, költségvetésileg nem alapozott, túlméretezett bérházépítéssel a nehézségeket fokozni és ha mégis, miért nem hívtak össze bár egy szokásos nagy bizottságot, ha egyébert nem is, de a felelősség megosztása végett?

Megnyugtat a püspöki közlemény, hogy a bérház építés ez év nov. 1.-re be lesz fejezve. Nagyon örvedetes, nagyon várjuk; és várni fogjuk a jelentést is az építkezéssel teremtett új helyzet ismertetéséről. Vajha egyházunk közérdeke is sikeres vállalkozásnak állapíthatná meg. Tárgyilagos közleményemtől az önbirálata és közérdekeink öntudatos munkálásának ébredését várom. Határozottan tévesnek kell mondanom, a „mindenki uralkodni akarására” utalást. Nálam annak gondolata is ki van zárva.

Dr. FERENCZY GÉZA.

„Tehát ellenségetekké lettem-e, megmondván nektek az igazat?”

Gal. IV. 16.

„Sajátságos hatalom a szónoklat. Oly alkotmány ez, melyhez a tudomány, a szinpad, a költészet, az egyéniség és a véletlen adja az anyagot s amelyben mindez csodálatos vegyülékben van együtt és versenyez az egymás feletti uraságért. E verseny, ez a soha el nem dönthető verseny az, mely a szószéknek titkát képezi s hatalmát alkotja.”

EÖTVÖS KÁROLY.

Szemlélődés az egyházi élet felett.

I.

Valamikor, a nyugodt gazdasági megszervezettség idejében az volt az egyik fontos közdaságtani elv, hogy az elvégzendő munkamennyiség minden körülmények között egyenes arányban álljon az ahhoz szükséges erőviszonylatokkal. Mióta azonban a gazdaságtani élet elvesztette klasszikus törvényszerűségét, akarva-nem akarva, meg kell állapítanunk azt, hogy a most említett arány az erőviszonylatok terhére billent félre, rajtunk és kívülünk eső okok miatt. Amilyen arányban előttünk a munkahegy növekedett, olyan arányban kezdett az erőnk fogyni.

Amikor ezt a való tény megállapítani kívánjuk, ugyanakkor nem azt akarjuk magunkkal elhitetni, hogy megijedtünk a munkától, hanem éppen arra kívánjuk a figyelmet fokozatosan felhívni, hogy maradék erőinket fokozott mértékben kell felhasználnunk munkagócaink elkezdésére. Én úgy érzem magamban, hogy a most körülírt erővesztés pótolva van bennünk, a magunkból kikényszerített ércfedezetű felvértezettégünkkel. A tudás hatalmával, a több és terhebb munka megalkotásán keresztül szerzett megedződéssel, olyan páncél vérteteket gyűrűztünk magunk körül, amely erőnk kiszivárgását automatikusan meg fogja akadályozni. Önmegnyugtatóunkra tehát állapítsuk meg, hogy tulajdonképpen nincsen szó további erővesztésről.

A mai munkahalmazunk elvégzéséhez erre a felvértezettégre van szükségünk. Nemsokára elkezdődő munkánkban militáris elgondolást sürgetünk, amely szerint senkit vissza ne tartson semmi körülmény az igazmondás pályatestén, még akkor se, ha és amennyiben belső műveltségében szenvednie kell. Ugyanis tudjuk azt, hogy két paripa van befogva az emberi sors kocsijába: a jó és rossz superlativusa. A bakkon ül az ész és tartja a gyeplőt. Erre a gyeplőtartásra legyünk kellő figyelemmel, melynek gondja lesz arra, hogy inkább a jó superlativusa nyargaljon előre, mint az ellenkezője. Ezuttal ne legyünk tekintettel Plátó jóslására, mert az időmennyiség még nem érkezett el, amely hivatva van arra, hogy a kocsis kezéből kiverje a gyeplőt.

II.

Unitárius anyagi és szellemi birtokállományaink megtarthatása végett egy rövid és vázlatos visszapillantást kívánunk tenni az elmúlt esztendőre, miért is engedjék meg nekem összegezni a rég és közeli múlt tanításait.

Vásároljon az
ELEKES
könyv és papírüzletében.

Visszapillantásaimban az az elgondolás vezet, hogy vannak emberek, akik csak akkor érzik, hogy élnek, amikor alkothatnak. Ezek számára a descartesi mondás így alakul: alkotok, tehát vagyok. Ha összehasonlítást teszek az alkotás és rombolás életfolyamata között, azt látom, hogy az előbbi sokkal nehezebb, mint az utóbbi. Az alkotási embermű felemészti, elfogyasztja az alkotás alanyát, de teremtési megéléseiben a halhatatlanság szellem öleibe kívánczik. Az alkotó embernek sok világi örömből ki kell zárnia magát, mert ez az egyik feltétele az alkotási életfolyamatnak. Az alkotó embernek nem szabad marathoni futásokat végeznie egyesek kegyeinek elnyerése végett, mert ha lóss-fuss kiskorú törtetőt szolgálataiba szegődik, az alkotásból csak rombolás lesz, illetve lehet. Bármennyire nehéz és terhes az alkotó munka, mégis van benne egy arany szál s ez nem egyéb, mint a pillanatnyi élethű igazság, mely pillanatnyi életből hosszú századok táplálkoznak. Igen, mert az igazság akkor is megmarad, ha nem ismerik, akkor is, ha nem fogadják el s akkor is, ha megtagadják.

Itteni megállapításaimat példával is alátámaszthatom. Anélkül, hogy feltenném a kérdést — mi lett volna a híres renaissance festőből, ha kéz nélkül született volna — megelevenítem egy életrésztétét. Tudjuk, hogy Rafael megfestette Péter és Pál apostolokat, villanyerőre berendezett észgépezetével. Két biboros élesen megkritizálta lapok útján, azt állítva, hogy az apostolok tulságosan pirosnak voltak festve. Rafael azt válaszolta: „én a két apostolt olyannak festettem, mint amilyenek most (t. i. a kritika idejében) lehetnek a mennyeknek országában, amikor a szégyen pirja futja el orcájukat azért, hogy két ilyen tehetségtelen embernek a kezében van letéve egyházunk sorsa és jövője“. A képek ma is megvannak, a képek ma is híresek s valóban azokból évszázadok táplálkoztak és még fognak táplálkozni.

III.

Mindezek alapján ösztönös szépérzéssel, egyéni és kollektív önáltatás nélkül azon célkitűzésre van szükségünk, melynek megvalósítása nem lehet más, mint az unitárius anyagi és szellemi birtokállományunk megtartása. Ezen célirányunk érdekében szükséges az, hogy legyünk több bizalommal atyáink értelme és ítélőereje iránt s ne álljunk annyira készenlétben az Ő ítéleteik megváltoztatására. Ne halaszd holnapra, amit édesapád ma cselekedett volna meg, mondja a divatos közmondás. Annakra vagyunk képesek a múlt megbecsülésére, mint amennyire mi magunk megérdemeljük a jövő tiszteletét.

Ha ebben a szellemben folytatjuk visszapillantásunkat, megállapíthatjuk azt, hogy már a Homeros hősei úgy gondolkodtak, hogy az ember ott verejtékezik, szeret, dolgozik és hal meg, ahol megszületett; azt a földet műveli meg, amely a háza körül terül el. Ennek mintájára — most a huszadik században — mi is igyekszünk azt az unitárius anyagi és szellemi területet megművelni, amely még ma az unitárius Egyházegyetem körül terül el s ami a miénk. Ez a terület a mi mai élet-

területünk. Ezt a területet kell észvillanással megtermékenyítsük, ezen a még meglevő téren kell elmeéletünket kitermelni, ezen a mezőn kell a levegő nitrogénját átalakítanunk saját táplálékunkká.

Célkitűzéseink másik előfeltétele a népi, intellektuális egyházszemléletünk minél időtállóbban való kialakítása. Hogy ezen viszonylagos világszemléletnek megteremtéséhez hozzá juthassunk, szükségünk van az unitárius tudat önmagunkból kifejlesztett hasznosítására. Tudnunk kell azt, hogy az unitárius világszemlélet csak arra mutat, hogy mit szeretnénk; míg az unitárius tudat arra figyelmeztet, hogy mi lehetséges. Ebben a keretben mindegyes unitárius embert tudatosítanunk kell, meg kell mutatnunk minden atyánkfíának a rendeltetését s így aktívá lesz a házuk körüli közös munkában. Nem lesz kénytelen mindig függőben tartania önmagát a külbehatások szeszélyeitől, mert a saját lábán tud elindulni és a közösségi szellem javára alkotni, mint saját öntudatának királya.

Ha egy nagyot ugrunk visszapillantásainkban, azt látjuk, hogy a 11-12-13 -ik században kialakult hűbériség nem jelentett valójában mást, mint az együvértartozandóságot. Ez a fogalom abban az időben nem becsmérő értelmű volt, hanem a gyengének a megvédését jelentette az erőssel szemben. Ezt a történelmi tényt igazolja az abból folyó másik történelmi valóság, hogy a hűbériség teremtette meg a városokat, a városok alkotmányát, a céheket, a mesterségek szabályozását. Olyan értelemben legyünk mi igaz hűbéresei Egyházunknak, amilyen megtisztelő és hasznot hozó értelme volt ennek a fogalomnak a már körülírt és elmúlt századokban, mert enélkül az élet vitriolos fejezeteiben nincsen és nem lehet megállhatás.

Amennyiben elfogadhatjuk történelmi megállapításaimat, Diderot Encyclopédiájával állíthatjuk, hogy a nemzet társadalmának alapja a családi társadalom. Mert egy nép, egy nemzet, egy Egyház nem másból áll, mint több családból s minden családnak szerepet kell engedélyezni, hogy a közös munkában képességeit megmutathassa.

IV.

Kényszerítve vagyunk megállapítani, hogy a két évtized nyomorusága szembeállított egymással; lehet, hogy a saját hibánkból, de lehet, hogy a saját hibákon kívül. Mégis az volna az eszmeközösség kívánalma, hogy ne öntözzük a megnemértés hol lobogó, hol szunyadó tüzét igazságos gondolataink, élni akarásunk, éltetni akarásunk állandó és szüntelen félremagyarázásával, hanem kövessük közelebbi példa hiányában Neptunust, aki, amikor a vihart le akarta csendesíteni, nem a felhőket, hanem a szeleket rendszabályozta. Egyházi életünkben ma ezek a szelek, amint én látom, a következők: unitárius őseink ítéleteinek megreformálása, szellemi nagyságaink végrendeleteinek elfelejtése, nagyapáink ránk vonatkozó kívánságainak nem eléggé teljesítése, felfogásaink nem parallelsége a fehér civilizációs eszmeáramlattal.

Az meglehet, hogy megítéléseimben szigorú vagyok, de hát koromnál fogva veszem a bátorságot, hogy unitárius közéletünk jobbátétele végett ezen egyházféltő, egyházsírató észrevételeimet nyilvánosságra hozzam még akkor is, ha legvertebb tagja vagyok még ma Egyházunknak. Tartom szigorúan azt a fontos életelvet, hogy mi öregek öregségünkben önmagunk egy mintagyűjtemény kell, hogy legyünk, ami köztudomás szerint nem valami háládos szerep

V.

A már kifejtett álláspontomnak segítségére jött a „Keresztény Magvető“ legfrisebb száma, ahol dr. Gál Kelemen fia feldolgozza néhai nagynevű Benczédi Gergely életadatait. Mint a balzsam a sebre, úgy jött nekem ez a mély értelmű értekezés. Azért tekintem balzsamnak, mert most már bizonyos vagyok benne, hogy nem egyedül állok elgondolásaimban és töprengő aggodalmaimban. Mellettem egy unitárius ősem áll cselekedeteiben megtestesülve. Benczédi Gergely mondja egyik öt megelőző egyházi közpénztárnokról: „a Status pénzét jobban félti, mint talán a lelke üdvösségét. Saját ügyeit, gazdaságát is elhanyagolta, csak hogy a Status pénzét és ügyeit pontosan vihesse. Ilyen pénztárnoka aligha lesz a Statusnak közelebből“ — mondja Benczédi Gergely. Ez a nagytekintélyű közpénztárnok halálos ágyán mondotta: „ez az a kanon, melyben a consistoriumnak a szivére van kötve, hogy ami vagyona van a Statusnak, mint a szeme fényét őrizze meg, mert az unitáriusok az Istenen kívül senkitől, senkitől sem remélhetnek semmit“.

Ez az unitárius hős közpénztárnok tette a következő indítványt. „közösségünk kevés kassája apadásra semmi újított vagy újítható kívánság iránt való költségre vezető végzésre a generale supremum consistorium ne lépjen. Szükség azért, hogy ami kevés vagyon, aztat megbecsüljük s mint a szemünk fényét és édes anyáknak, anyaszszentegyházunknak azt a tápláló tejet örökölni mind mi, mint pedig késői maradékaink megtartsuk és oltalmazzuk, melytől függ egyedül fennállásunk az isteni gondviselés után“. Tovább mondja Benczédi Gergely:

Kalap üzlet Weiss M. ucca 33. szám alatt

Férfi kalapok és sapkák

a legjobb anyagból a legújabb divat után kaphatók! Kalap tisztítást formálást és festést a legújabb divat után vállalom. A n. é. közönség szives pártfogását kéri

Csiszár Béla.

Boldog és szerencsés csak úgy lesz;
ha Csiszártól kalapot vesz!!!
Ma a boldogság nem drága

150 lejtől kezdődik.

„Nincs talán egyetlen törvénye is egyházunknak, melyet keletkezés óta olyan szentül megtartani igyekeztek volna elődeink, mint ezt, melyet méltó lenne ezután is minden új tanácsosnak felolvasni.“ Ugyanezen nagybecsű értekezésen Ferencz József nagy püspökünk azon nyilatkozata került papírra, hogy „nem szabad a világi elemet kiszorítani az egyházból s bennük azt a meggyőződést érlelni, hogy az egész vallásközönség csak a tanárokért áll fenn; egy tanárnak az adósokat főleg az önkéntes adományokért hajhászni is ildomtalanabb.“

VI.

Íme tehát, ha az én szavaim nem is képviselnének semmi értéket, intsen minket a múlt arra, hogy amink van, azt minden erőnkkel és erőnkéből, saját vagyunk veszélyeztetésével is őrizzük meg és tartjuk meg. Ha egyházunknak különböző elgondolású úton járó fiai vannak, amely utak őket egymással szemben türelmetlenné tették, arra csak azt mondom, hogy Königiné nélkül soha sem lett volna kiegyezés. Erre az igazságos kiegyezésre ma nagy szükség van, mely kiegyezés természetesen mint akkor, úgy most is nem személyeket illet, hanem annál jóval fontosabbat, az igazságos, becsületes s egyházát éltetni kívánó és tudó dinamikus életelvet. Én már megállapítottam, hogy bizony-bizony egy Messiásra nagy szükségünk volna, de ha egyelőre késik ez a várva-várt emberi lény, egyebet sem tehetünk, mint türelmesen várni érte. Egy Messias érkezéskor volt áldott emlékü nagy jótévedőnk: Bors Mihályban, azonban a kor szelleme ettől a jellegétől megfosztani próbálja. Vegyük tehát szomorúan tudomásul azt, hogy messiánizmust játszani Messias nélkül, a legnagyobb veszélyt jelentheti.

Válság van; hogy ez a válság anyagi vagy szellemi természetű, azt mindenki bírálja el önmagában. Ott kezdődött el a válság, ahol önmagában kételkedni kezdett, kételkedni kezdett mindenben, még a jogosult kételkedés évszázados filozófiájában is. Ez a válság azonban nem lehet olyan nagy még ma, mely elvegye kedvünket az alkotni vágyástól, mert tapasztalataink szerint minden válság ideiglenes életű. Egyik válság, mint jobban táplált életfolyamat, hosszabb életű, míg a sovány bordában született válság, rövidebb életű. Én egyénileg azt hiszem, hogy a mai válság nem tarthat sokáig, éppen azért kívánatos ezzel szembe farkas szemét nézni.

Dr. FAZAKAS MIKLÓS.

Biztosítást a legelőnyösebben az

Első Romániai Temetést Biztosító

R. T.-nál köthet
(ezelőtt G. SZÁVA és A. SZÁVA)

Brassó,
Weiss Mihály-utca 35 szám.

Kolozsvári építkezésünk a számok tükrében

Egyházunk kolozsvári építkezésével kapcsolatban már az első megindulás pillanatától kezdve annyi érv, kritika és vád hangzott el, hogy azok pergő tűzében aligha tud tájékozódni, aligha tudja a valóságot meglátni a tájékozatlan olvasó. A való tények ismeretének hiányában hol ennek, hol annak a félnek ad igazat, akinek a véleményét éppen hallja.

Ezért helyénvalónak láttam komolyan, számszerűleg szembenézni ezzel a kérdéssel és felállítani az építkezés mérlegét abból a szempontból, hogy mennyi évi jövedelmet hajtó vagyont áldozott fel az egyház vezetősége az építkezés keresztülvitele érdekében, mekkora jövedelmet zárhat az új épületből és mi az a jövedelem többlet, amit elért az egyház az építkezés által.

Lássuk tehát a számok által mutatott képet:

Az épület helyén lebontott házak bérjövödelme	L 213,480
Tordán eladott gimn. épületek bérjövödelme	„ 31,620
Tordán eladott más épületek bérjövödelme	„ 39,674
Feláldozott házbérjövödelem	Lei 284,774
A felhasznált kisebb betétek évi kamat kamatjövödelme	L 20,280
Az eladott agrárkötvények évi kamatjövödelme	„ 243,000
Az eladott consolidare kötv. évi kamatjövödelme	„ 18,900
A feláldozott értékpapír jövödelem összege	Lei 282,180
Az eladott Csécs-féle hagyaték évi jövödelme	L 12,000
Az eladott ladamos-alamori birtok évi jövödelme	„ 65,100
Az eladatott komjászegi birtok eddig ráfizetéssel járt	
Az eladott bányabükki birtokok nem jövödelmeztek	
Elvesztett birtok jövödelem	„ 77,100
E három csoport összege	Lei 644,054

Ezzel szemben az új épületből várható évi jövödelem:

„Sora“ cégtől (még nincsen pontosan megállapítva) legkevesebb	L 900,000
9 lakás a havi 6,500 lej	
9x6,500x12	„ 702,000
Pax és az Ullmann cég évi bére	„ 108,000
Összesen	Lei 1.710,000

A két jövödelem közötti különbség:

Várható jövödelem	L 1.710,000
Elvesztett jövödelem	„ 644,054

Több jövödelem Lei 1.075,946

Bár ez a számítás így magában is reálisnak tekinthető, vegyük mégis tekintetbe azt is, hogy az új házat 5 évig 5.000,000 lej külső kölcsön terheli, melynek évi 7.5 százalékos kamata évi 375,000 lej lenne, ha közben törlesztések nem történnének. Mivel azonban ez az adósság a feltételek értelmében évi egy millió lejjel csökken, a számított kamatoknak csak a fele veendő, vagyis 187,500 lej mint az évi jövedelemből eső összeg. Így is 888,446 lej bruttó jövedelem különbözetről beszélhetünk már az első öt évben is, mikor az építkezést még kölcsön terheli. Az öt év eltelte után azonban jövedelem különbözet tekintetében az előbbi számítás helyessége áll fenn, vagyis a különbözet kerek számban egy millió lej, ami az egyház összes szükségleteinek ma egy-hatod részét jelenti. Tehát az építkezés jelentékeny jövedelmet biztosít és az egyház anyagi megerősödését nem kis mértékben szolgálja.*)

BENEDEK GÁBOR

*) Szívesen közöljük a fenti kimutatást, mely a kolozsvári építkezésről, tájékoztatást ad. Ha volt és van kifogás e kérdéssel kapcsolatban, az a szabálytalan eljárások s különösen amiatt van, hogy írásban nem állott pontos adatok alapján kimutatás rendelkezésre azok számára sem, akiknek elbírálása alá az ügy tartozott. Holott az egyház vagyonával való gazdálkodáshoz szélesebb körben is kellene szava legyen az egyháztagoknak. Meg vagyunk győződve róla, hogy minden unitárius ember őszintén fog örövendeni annak, ha a valóság is olyan szép képet fog mutatni, mint a fenti kimutatás. Szerk.

„Az egyháznak első kötelessége, hogy a maga erkölcsi és vallásos értékeit tagjaiban munkává változtassa át.“

TEOLÓGIAI SZAKLAP IX. évf. 230. 1.

Egyházi zene.

Az egyházi zene művelésének fontossága.

A művészi munka hatásmódja megmagyarázhatatlan. Miképp keletkeznek, mik a törvényei, végső okai azoknak az érzéseknek, amelyeket a művészi munka kivált bennünk, nem tudjuk. Hogy mi egy Beethoven szonáta, Leonardo kép, vagy Michel Angelo szobor hatásának titka, azt szavakkal megközelíteni nem lehet.

Ha ezt a hatást tekintjük, a művészi meg-

nyilvánulások technikai formája egész mellékessé válik. Egy szép képbe, ha igazi művészi munka, órák hosszat belenézhetünk, anélkül, hogy megfejténők azt a rejtélyes erőt, amely belőle áramlik, anélkül, hogy számot adhatnának magunknak arról, hogy miben áll az a titokzatos hatás, amelyet reánk gyakorol. Egy kép, melynek ez a belső tartalma nincs meg, amely nem igazi művészi alkotás, bármily ragyogó technikával legyen is megalkotva, pár percnyi megtekintés alatt ki van merítve, nincs benne többé semmi látnivaló, üressé válik. Ugyanigy van ez a szobrászatnál, a zenei vagy költői műnél, minden művészi megnyilvánulásnál.

Az igazi művészi munka mindig a harmonia, mindig a jó és nemes felé fordul, tárgya bármily tragikus legyen is, hatása mindig nemesítő és felemelő, soha sem ellenkező irányu.

A művészi munka, az erőnek és megújulásnak egész különös forrása, a legreménytelenebb hangulatban is a küzdelemre új és nagy erőt meríthetünk belőle és itt csodálatos rokonság mutatkozik a remény s a művészet, a hit és a művészet között.

Ugy látszik a valóban művészi munka életünknek, emberi ösztöneinknek, legrejtettebb, legtitokzatosabb mélységeiben kelt viszhangot, azokban a nagy mélységekben, ahol életünk a nagy univerzális életerőhöz kapcsolódik, ahol eredet és vég titkai előttünk is teljesen megismerhetetlenül rejtőznek öntudatunk alatt. Azok a megmagyarázhatatlan kapcsolatok, amelyek az embert sok évezredek multjával kötik össze, amelyek ember és ember között talán sokkal szorosabbak, mint gondoljuk, szintén megszólalnak, együtt hangzanak a valódi művészi munka hatására.

Leginkább pedig a zenénél, a legelvontabb művészetnél, van ez így. Aki megismerte azt a hatást, amelyet egy Beethoven szimfónia, vagy Bach valamely hatalmas zeneműve kivált az emberben, egyben új és titokzatos oldaláról ismerte meg az emberi életet is. Azok a válaszfalak, amelyek a multtól, vagy embertársainktól elválasztanak, leomlanak ezeknek a hatalmas zeneműveknek hatása alatt; érzésvilágunk ismeretlen mélységei szólalnak meg a zene hangjaira. Olyan érzések ezek, amelyeket megmagyarázni nem tudunk, amelyek kívül esnek a szavak birodalmán.

De nemcsak a klasszikus zene legnagyobb alkotásainak van meg ez a hatása. Egy egyszerű dallam is a lelkünk mélyéig hathat, ha megvan benne az igazi művészi tartalom. Minden nép zenéjének vannak ilyen dallamai, amelyek az emberi érzések legmé-

Iyebb forrásaiból törnek elő és amelyek ugy-
szólván minden emberre hatnak. Ily módon
értékes és értéktelen dallamok számára biztos
mértéket nyerünk. Ahogy egy valóban szép,
értékes művészi tartalmu kép vagy szobor
szemlélete, vagy költemény meghallgatása köz-
ben ezer hang viszhangzik bensőnkben, ugyan-
gy a valóban szép, nagy belső tartalommal
bíró dallam is lelki életünk legelrejtettebb
hangjait szólaltatja meg. Egy értéktelen mūdál
alig hat, vagy csak felületes érzéseket fog ben-
nünk kiváltani. Régi templomi dallamaink kö-
zött sok olyan van, amelyet szép előadásban so-
hasem fogunk mély megilletődés nélkül hallani.

A zenének az emberi kedélyre való mély
hatását már korán felismerik az egyházak. Alig
létezhethet valami, ami a vallásos érzésben, mély
elmerülésben jobban egybekapcsolhatja a lel-
keket, mint az igazi zene.

De lehet egy zenedarab, egy szép ősi
dallam, bármilyen szép is, annak közepes vagy
rossz előadásban kevés vagy semmi hatása
nem lesz. Az egyházi zenét épügy kell ápolni,
mint minden más művészetet, különben elpar-
lagiasodik. A zene nagyon komoly és
mélyre ható tanulmányt igényel. Az igazi ze-
nei tudás többnyire egy egész élet munkája.
Sok munka és szeretet kell ahhoz, hogy az
ember az egyházi zenét legegyszerűbb for-
májában is teljes szépségében tudja visszaad-
ni, a kellő színvonalon tudja tartani.

A zene iránti teljes fogékonyság és sze-
retet, a gyermekben majdnem mindig meg-
van. Azokban a ritka esetekben, ahol teljesen
hiányzik, többnyire nevelési hiba ennek oka.
A gyermekben a zene iránti fogékonyságot és
szeretetet nevelni nem nehéz feladat. Az egy-
házi zene tanításának bizonyos színvonalra való
emelése az első lépés, amelyet célul kell ma-
gunk elé kitűznünk. Hogy az egyházi zene
tanítása milyen hatalmas nevelőeszközzé vál-
hatik, az a már mondottakból következik.

Van a zenének még egy különös tulaj-
donsága. Semmi annyira hozzá nem kapcsol
gyermekkorunkhoz, ifjuságunkhoz, semmi any-
nyira nem alkalmas arra, hogy elmúlt képe-
ket elevenen emlékezetünk elé idézzen, mint
azok a dallamok, amelyeket gyermekkorunk-
ban vagy bizonyos alkalmakkor megismertünk.
Azok a dallamok, amelyeket szülőhelyünk
templomában énekeltünk, mindig fel fogják
idézni előttünk ennek a templomnak a képét.

Az egyházi zene helyes művelése fontos
szakasza a hitoktatásnak, de általában az egy-
házi életnek is. Mindig egyike marad az egy-
házi élet legfontosabb kérdéseinek és azt hát-
térbe szorítani, másodrendű kérdésnek tekin-
teni súlyos tévedést jelent, mert nagy érték-

től fosztja meg egyházunkat.

Mint már szó volt róla, legsürgősebb te-
endő a hitoktatás keretén belül való egyházi
zeneoktatás reformja. Ennek első eszköze egy
kis kézikönyv megszerkesztése, amely tartal-
mazza egyrészt azokat a legegyszerűbb zenei
alapelemeket, amelyek nélkül az egyházi ének
rendes művelése lehetetlen és amelyeknek ta-
nitását tantervbe venni szükséges. Nagyon ke-
vés ez és könnyen megtanulható, de a kotta
olvasás és a ritmika alapelemeinek tanítása, ki-
kerülhetetlenül szükséges. Ugyanennek a könyv-
nek legszebb templomi énekeinket, gyermek-
kórusra feldolgozva, könnyen énekelhető, de a
művészi követelményeknek mégis teljesen meg-
felelő formában kellene tartalmaznia. Egy ilyen
kézikönyv előállítási költségei nem túl nagyok,
és az egyes egyházközségek, nőegyletek és
ifjusági egyesületek körében előfizetés útján
a szükséges anyagiak valószínűleg előteremt-
hetők. Ennek a kézikönyvnek célja főképen az
volna, hogy az egyházi éneket tanítóknak szol-
gáljon segédeszközzül és megszerkesztésére az
egyház legkiválóbb zenészeinek kellene össze-
fogni. Nagyon kívánatos volna ezenkívül a ta-
nulók számára egy egészen olcsó, de tartal-
omra kielégítő, a zenei alapelemek megtanu-
lására szolgáló kis füzet megszerkesztése és
kiadása.

* * *

A második szükséges lépés, amelynek
fontossága az elsőét még túl is szárnyalja,
énekes könyvünk megreformálása és a művé-
szi követelményekhez való alkalmazása. Ennek
a munkának helyes megszervezése és kiválóbb
zenészeink között való felosztása, volna a leg-
sürgősebb feladat.

Ez alkalommal nagy általánosságban é-
rintjük csak ezt a kérdést. De örömmel ve-
szünk minden érdeklődést, minden hozzászó-
lást, amely segítséget jelent és előre viszi
egyházunk keretében minden művészetek ezen
legnemesebbikének minél behatóbban való
művelését.

Éppen az ilyen nehéz idők, mint a maiak,
alkalmasak arra, hogy megmutassuk egyházunk
iránti szeretetünket és megragadjunk minden
alkalmat, hogy annak bármilyen irányban is
szellemi színvonalát, belső értékét minden
erőnkkel és tehetségünkkel emeljük.

GÁL VILMOS.

„A pazarló szívesen beszél nagy summákról
s az ezreket oly könnyen pergeti nyelvén, mint
a csillagnézők a sok ezernyi ezer mértföldeket,
midőn az égi testek távolságaikat méreskelik.”

FÁY ANDRÁS.

HITVILÁG.

A reformáció évfordulója.

A protestáns felekezetek a reformáció kezdetének évfordulója alkalmából október 31.-én ünnepet tartanak. Ebből az egyházi és szellemi megmozdulásból fejlődött ki az unitárius hitfelfogás is. Ámbár vannak még ma is, akik féltékenységből vagy irigységből azt hirdetik, hogy az unitáriusok nem protestánsok, sőt nem is keresztények, az elfogulatlanul gondolkozó emberek tudják, hogy az unitárius vallás tiszta jézusi alapon áll és a reformáció szerves része, annak legmesszebbmenő hajtása, ezért méltónak tartjuk, hogy a reformáció vagy hitújítás nagy világmozgalmának mi is szenteljünk néhány pillanatot és gondolatot, kik a protestáns gondolatvilágban a legtovább haladtunk.

Midőn a 16. század vallásújító törekvéseire gondolunk, önkénytelenül az Apostoli Cselekedetek írójának a megállapítása jut eszünkbe: „Inkább kell Istennek engedelmeskedni, mint az embereknek.” Emberek alatt az akkori keresztény (rom. kath.) egyház munkáit kell értenünk, akik az egyház hatalmi törekvéseinek a szolgálatában állottak. A vezető és hatalmi erőt kezükben tartó emberek a nép nagy tömegét lelki és szellemi rabságban, a reáparancsolt hit sötétségében tartották. Sőt ennél sokkal tovább mentek. Az egyház papjai nagyszámú világi ember támogatásával századokon keresztül arra törekedtek, hogy az egyház hatalmát növeljék, sőt világuralmát biztosítsák. Különböző módokat és eszközöket találtak ki úgy a hitfelfogás tekintetében, mint a szertartásokra vonatkozólag, melyeket az egyház hatalmának erősítésére használtak fel s amelyek ma is megvannak a katolikus egyházban a hívek egyoldalú vallásos nevelésére, mint pl. a mise, a fülbegyónás, a búcsújárások, a papok nőtlensége, a pápai csalhatatlanság, stb. A hatalmi vágy és erőszakos uralom odáig ment, hogy hitnyomozó törvényszékeket állítottak fel, melyek teljhatalmulag ítélkeztek azok felett, akik az egyházi előírástól eltértek, hitfelfogásukban útat engedtek a kétségnek, jobb belátásukra támaszkodva bizonyos dolgokban a hivatalos felfogással szembehelyezkedtek és lelki szabadság után vágyódtak.

A hatalom vágyával együttjárt a fényűzés és erre a célra a minden módon való, erkölcstelen és a jobb lelkeket méltán megbotránkozató eszközökkel folytatott pénzszerzés, a vagyona való törekvéssel az erkölcsök megromlása, az erőszak alkalmazásával az egyházból és vallásból való kiábrándulás.

Voltak ugyan minden időben önálló gondolkozású, bátor lelkű, lelki szabadságra vágyó emberek, kikben az Isten lelke megszólalt és egyelőre némán tiltakozott, rendre azonban a magasabb emberies gondolkozás valósi és egyházi tekintetben is útat tört magának azokban,

akik nem tudták elnémitani jobb meggyőződésük szavát s megszólaltak, az egyoldalú és önző hatalmi törekvésekkel szemben véleményüket hangosan nyilvánították. De szép lelküknek bátor megnyilatkozásáért rendesen életükkel fizettek. Emlékeztették az egyház nagyjait arra, hogy Jézus, a kereszténység szellemi megalapítója, nem azt tanította, amit ők cselekszenek. A kereszténység egyik fontos alapgondolata az, hogy: „aki nagy akar lenni, legyen másoknak a szolgálója;” aki minél többeknek és minél alázatosabban szolgál, annál nagyobb Isten előtt. De aki magát felmagasztalja, megaláztatik.

A hosszú időn át tartó tévelygésekben az embernek nagyratörő természete szivesebben hajlott a sátán csábításai felé, mint Isten lelkének az emberi kebelben sokszor hangzó figyelmeztető szavára. A Jézus szellemétől eltávolodott ember a nagyság, a fény, az uralkodás, a dicsőség felé mindig nagy előszeretettel verte az útat, mialatt mesterségesen némitotta el a saját lelkéből feltörő isteni szózatot, amely önmagába szállásra, valódi lelki életre, őszinte emberszeretetre, a szabadság szellemének igaz megbecsülésére indíthatta volna. A népnek a vezetői, szellemi irányítói, hitbeli útmutatói egyéni érdekeiket helyezték előtérbe s felejtették az örök időkre szóló figyelmeztetést: „Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek.” Az önző cél erősebb volt a lelki élet veszélyeztetésére, mint a túrni és remélni tudó szeretet az ember boldogítására.

Nem lehetett másként, minthogy egyszer a lelki feszültségnek ki kellett robbania; az elégedetlenségnek ki kellett törnie, valami módon, valaki által. Az évszázadokon át felgyűlt és megerősödött szenvedély romboló útra indult, hogy az Istennek engedelmeskedő erős akarat hatalmával új lelki világot teremtsen az önmagát sötétségben tartó ember számára.

Ezt az úttörő munkát végezte Luther Márton által az alázatos és szelid lélek csodálatosan nagy akarat-erővel és kitartással. Ehhez fogott hozzá Lutherrel csaknem egyidőben a saját lelkében kialakult tisztább hit szellemével Zwingli Ulrich. Ezt folytatta nagy szellemi és szervező tehetséggel, de határtalan türelmetlenséggel, szokatlan elfogultsággal és erőszakos magatartással Kálvin János. Ezt a munkát tetézbe be s vitte diadalra annak szellemét Dávid Ferenc, melyből — az egész világot megelőzve — a hit- és lelkiismereti szabadság nyilvános kihirdetése és törvénybe iktatása származott, ami által a történelem Erdélyt a szellemi szabadság klasszikus földjének a jelzőjével diszította fel, az egyetemes lelkihaladás szempontjából pedig korát századokkal megelőzte, amit csak az utóbbi időben kezd érdeme szerint értékelni a világ.

Azoknak méltó jellemzésére, akik a reformáció művét győzelemre vitték, nem törődve sem étellel, sem halállal, nem találunk kifejezőbb szavakat, mint ezeket: Inkább engedelmeskedtek Istennek, mint az embereknek.

Hajtsuk meg mi is emlékezésünk zászlóját előttük aaban a tudatban, hogy a reformáció nincs befejezve, az megszakítás nélkül folyamatban van, mert a lelkiélet örökké forrong és haladni akar. KOVÁCS LAJOS.

KÜLFÖLD.

A magyarországi unitáriusok egyházi lapja. Magyarországon aránylag kevés unitárius van. Ezek is tömegesebben Budapesten élnek, kisebb része szerteszét az országban. Van azonban egy igen jól szerkesztett egyházi lapjuk, melynek *Unitárius Értesítő* a címe. Ez a lap öntudatos unitárius hitet és az anyaszentegyházhoz való nagy ragaszkodásnak az érzetét viszi a lelkek számára. A szerkesztés mintaszerű. A hang eleven. A tartalom érdeklődést kelt és meggyőző erővel szól az olvasóhoz. Külön kiemeli, ha tiszta unitárius párok kötnek házasságot s az ilyen házasságból gyermek születik. Ha unitárius embernek a munkásságát előéptetéssel vagy más módon jutalmazzák, együtt örvend vele. Figyelemmel van a külföldi unitárius mozgalmakra. Így az erdélyi eseményeket is kimerítően közli.

A szeptemberi számban *Józan Miklós* püspöki vikárius ír kedves és figyelmeztető szavakat az iskolai év kezdetén. *Szent-Iványi Sándor* hitoktató-lelkész *Harcos szeretet* címen egyházi beszéd keretében világítja meg Jézusnak azon eljárását, midőn ostorral üzi ki a templomból a kufárokat. Ugyanő védi meg határozott hangon Arany Tamást, a Dávid Ferenc korában élt híres debreceni unitárius prédikátort a felekezeti elfogultsággal szemben. Elismerésre méltó az egyleti élet, a szociális tevékenység, a lelkeszi nyugdíjintézet felkarolása s általában az áldozatkészség, melyet magyarországi testvéreink kifejtének. A mindig tartalmas és öntudatos unitárius szellemtől áthatott lapnak *Ferencz József* budapesti lelkész a felelős szerkesztője és kiadója s *Szent-Iványi Sándor* a társszerkesztője.

A külföldi rovatot az *Unitárius Jövendő* is megnyitja s külön tudósítójától az angol és amerikai unitárius mozgalmakról, valamint a világ minden tájáról ezután részletes híreket fog közölni.

Handler Leona amerikai okl. unitárius lelkész egy évre terjedő tanulmányúton Erdélyben tartózkodik. Augusztus óta több unitárius egyházközségben megfordult. Ismerkedett emberekkel és a vidékkel. Rokonszenves egyénisége és természetes modora kellemes hatást gyakorol az emberekre. Okt. 15. én Sepsiszentgyörgyön prédikált s a vallásos estélyen a másfelekezetűek közül is nagyszámban megjelent hallgatóság előtt igen érdekes előadást tartott. Okt. 29.-én a brassói unitárius vallásos estélyen fog nagy érdeklődéssel várt előadást tartani.

Dr. Csiki Gábor budapesti lelkész *Gondolatok a hit világából* címen könyvet jelentet meg, mely október végén kerül ki a nyomdából. A kiváló szerző újabb vallásos munkáját nagy érdeklődéssel várjuk s olvasóink nb. figyelmét előre felhívjuk arra.

Dr. Iván László néhai budapesti hitoktató-lelkésznek, a lelkes unitáriusnak és kiváló írónak sir-emléket állítottak és azt okt. 31.-én leplezik le a farkasréti temetőben.

Külföldi akadémitáink. Angliában a manchesteri unitárius teológián második éve tanul *Benedek Gyula* lelkészjelölt, Oxfordban a nyáron jó egészségben és munkakedvben hazaérkezett *Bodor András* lelkész-és tanárjelölt helyét *Sebe Ferenc* ötödik éves lelkész-hallgató foglalta el. Amerikában *Lőrinczy Mihály* okl. lelkészjelölt kb. egy év óta folytatja tanulmányait.

Benedek Gyula manchesteri akadémista a keresztény ifjak világszövetségének július 24.-től aug. 2.-ig Amsterdamban tartott konferenciájáról tömör jelentésben számol be a budapesti *Unitárius Értesítőben*. A konferencián 65 ország ifjúsága 1338 hivatalos kiküldötte képviseltette magát s megjelent még 437 hivatalos látogató. Így a konferencia taglétszáma 1775 volt.

Vitéz **Nylredy Szabolcs** a svájci protesáns ifjúság világtalálkozójáról számol be, amely augusztus 7-12 napjain volt Arcegnoban.

Dr. Zoványi Jenő ny. debreceni egyetem-tanár a budapesti David Ferenc Egyletben okt. 13.-án *Új egyháztörténetírás* címen igen érdekes előadást tartott.

SZEMLE.

Tájékoztatás.

Az „Unitárius Jövendő“ 2-ik számát is mutatóványszámnak tekintjük és megküldjük mindazoknak, akik a jövőre vonatkozólag elhatározásukat nem közölték. A 3-ik számtól kezdve az előfizetők közé sorozzuk azokat, akik a lapot elfogadják vagy az előfizetésre vonatkozólag nem nyilatkoznak. Felfogásunk szerint kizárólag a lap tartalmának, céljának és szellemének kell felkelteni és ébrentartani az érdeklődést, összehozni az olvasók taborát és semmi más befolyásnak. Ezért a szerkesztőség sem akar az előfizetésre vonatkozólag befolyást gyakorolni senkire. Reábizsa mindenkire, hogy szabadon határozzon ebben a kérdésben. Tekintettel azonban a nyomdai költségekre, nagyon kérjük azokat, akik nem óhajtanak az előfizetők sorába lépni, sziveskedjenek elhatározásukat valami módon a szerkesztőség tudomására hozni.

Köszönet az előlegezett bizalomért.

Az „Unitárius Jövendő“ megindulásával kapcsolatban igen sokan fejezték ki szóban és írásban örömlüket afelett, hogy a lap magindult. Kifejezést adtak azon meggyőződésüknek, hogy a lapra szükség van. Anyagi, erkölcsi és szellemi támogatásukat ígérték. Többen az előfizetési díjat már első találkozáskor átadták, mások postán siettek azt beküldeni, kitartást és sikert kívánva az elkezdett munkához. A szerkesztőség előzetesen semmi propagandát nem fejtett ki a lap érdekében, annál hálásabban köszöni a megnyilvánult bizalmat, akár szóban, akár írásban vagy előfizetésben jut az kifejezésre. Mi igyekszünk minden erőnkkel reászolgálni a bizalomra. Gondunkat fogja képezni, hogy a lap

tájékozottságban megbízható legyen, tartalomban bővüljön s az unitárius szellemet minél erőteljesebben kifejezésre juttassa. Egyházunk javáért és előmenetelért, hitünk igazságának és szépségének a lelkekben való elmélyítéséért semmi fáradság és áldozat nem sok nekünk. Hisszük, hogy nagyszámu olvasótábor fogja értékelni buzgó munkásságunkat.

Felekezeti iskola minden egyházközségben.

A kormány lehetőséget ad új felekezeti iskolák felállítására. Bizonyára a népművelés fokozott mértékben való előmozdítása lebeg szeme előtt. Az egyházi főhatóság felhívást intézett mindenik egyházközséghez, ahol felekezeti iskola nincs, hogy mielőbb tegyék meg a szükséges lépéseket e tekintetben. Ennél fontosabb kérdése ma nem lehet egyházunknak. Bizonyára nem kell bővebben magyarázni, hogy mit jelent a hitvallásos iskolai nevelés s hogy milyen életbevágó kérdés ez nemcsak az egyházközségekre, hanem az egész unitarizmusra nézve. Azért semmiféle erőfeszítéstől és semmi áldozattól nem szabad visszariadni.

A lelkeszi államsegély kiegészítése.

Miután az unitárius lelkeszek államsegélyén k a többi egyházak lelkeszei államsegélyéig való kiegészítése még nincs kiutalva, az egyházi főhatóság erejéhez képest gondoskodott arról, hogy a lelkeszek némi államsegély kiegészítésben részesüljenek addig is, míg az államsegély a f. évre megnyugvásra rendeződik, illetve kiutaltatik.

Az egyházi közügyigazgató és az „Unitárius Jövendő“.

Az E. K. Tanács utolsó ülésén az „Unitárius Jövendő“ felelős szerkesztőjének hivatalos bejelentését szó nélkül tudomásul vette, mely szerint a szerkesztést vállalta. Ezzel kapcsolatban az egyházi közügyigazgató bírálattal tárgyává tette az „Unitárius Jövendő“ első számát. Amint mondotta, hivatásából kifolyólag. Írásbeli beadványában kérdés tárgyává teszi, hogy az egyházi étellel foglalkozó lapnak szabad-e az egyházi főhatóság előzetes tudta nélkül megjelenni. Ha egyoldalú és kényelmes magatartás helyett fáradságot vett volna magának, hogy illetékes helyen tájékozódják, megtudhatta

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Braşov, Str. Dr. Babeş No. 1, hova a lappal kapcsolatban minden megkeresés, közlemény és pénzügyi ügyek küldendő. A lapba szánt minden cikk vagy egyéb közlemény a hónap 5-ig a szerkesztőségben kell, hogy legyen.

Magyarországon az előfizetési összeg Ferencz József unitárius lelkeszhez juttatandó: Budapest, IX. Dr. Högyes E. u. 3. szám. Misszió Ház.

volna, hogy a háromszéki egyházkör f. évi május 31-én rendkívüli közgyűlés keretében foglalkozott az „Unitárius Jövendő“ megindítása kérdésével s határozatát jegyzőkönyvbe foglalva még június hóban hivatalos úton felterjesztette az egyházi főhatósághoz. A lap szeptemberben jelent meg.

Az egyházi közügyigazgató a lap egyik cikkét is különös figyelmére méltatta, amiért csak hálások lehetünk; és szintén bírálat tárgyává tette. Az elnökség a beadványt a jogügyi bizottsághoz tette át. Érdeklődéssel várjuk a fejleményeket és állunk elébe.

A közügyigazgatónak tényleg törvényszerű joga és hivatásbeli kötelessége az, hogy az egyházi törvények és rendeletek betartása felett őrködjék. Meg kell azonban állapítanunk, hogy mindezt néman hallgatott az elkövetett törvény-áthágások láttára, sőt azokban résztvett. Mostani előállítását nem tekinthetjük másnak, mint a tárgyilagos kritika elnémitása iránti kísérletnek. Minden ilyen kísérletet vissza kell utasítanunk. Bírálatunk tárgyilagosak igyekeznek lenni s azokért vállaljuk a felelősséget. Napfényt akarunk s a napfény gyógyító erejét igényeljük minden tekintetben egyházi közéletünkben.

Betársulás az építkezésbe.

A nyugdíjintézet a kolozsvári nagy építkezésbe két és fél millió lejjel a házbér jövedelem megfelelő jutaléka ellenében betársult. A Nyugdíjintézet ugyanis a Széchenyi téren levő házát hasonló összegért eladta, melyet már korábban eladóvá tett. Így lehetővé vált az építkezés zavartalan továbbfolytatása, amiért a Nyugdíjintézetnek az egész egyház hálás lehet.

Helyreigazítás.

Mult számunkban elhunyt érdemes (b) főgondnokunk atyja: Szentiványi Gyula elnézésből főgondnoknak van jelezve. Köri f. ü. gondnok volt.

Nagytiest.

Pethő István
lelkész urna

Pestszent-Lőrincz

Állami lakótelep

Magyarország.

